

SƏADƏT NOVRUZOVA

Hüquq üzrə fəlsəfə doktoru
E-mail:saadat_n@yahoo.com

QADIN HÜQUQLARININ MÜDAFİƏSİ SAHƏSİNDƏ İNSAN HÜQUQLARI ÜZRƏ AVROPA MƏHKƏMƏSİNİN FƏALİYYƏTİNƏ DAİR

Açar sözlər: qadın, hüquq, Avropa Məhkəməsi, zorakılıq, ərizəçi, hökumət

Keywords: woman, law, European Court, violence, applicant, government.

Anahtar kelimeler: kadın, hukuk, Avrupa mahkemesi, şiddet, başvuru, hükümet.

İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin (bundan sonra - Avropa Məhkəməsi və ya Məhkəmə) yurisprudensiyasına görə dövlətlər məişət və cinsi zorakılıq da daxil olmaqla gender əsaslı zorakılığın bütün formalarına qarşı mübarizə aparmaq öhdəliyinə malikdirlər. Bu öhdəlik həm neqativ, həm pozitiv aspektləri əhatə edir. Avropa Məhkəməsinin bu istiqamətdə effektiv fəaliyyəti “İstanbul Konvensiyası” kimi tanınan “Qadınlara qarşı zorakılığın və məişət zorakılığının qarşısının alınması və onunla mübarizə haqqında Avropa Şurası Konvensiyasının” [6] hazırlanması və 2011-ci ildə qəbul edilməsində əsas rol oynamışdır. Avropa Məhkəməsinin qadın hüquqları ilə bağlı fəaliyyəti bir neçə istiqamətdə ümumiləşdirilə bilər. Onları ayrıca bəndlər üzrə nəzərdən keçirməyi məqsəduyğun hesab edirik.

1. Məişət zorakılığından müdafiə - cari əsrin əvvəllərindən qadın hüquqları uğrunda hərəkətlərin genişlənməsi Avropa Məhkəməsinə ünvanlanan bu qəbil şikayətlərin silsiləvi artımı ilə müşayiət olunmaqdadır. Burada geniş rezonansa səbəb olmuş bir neçə işin misalında məsələnin mahiyyətini xülasə etməyə çalışacağıq.

“Nahide Opuz Türkiyəyə qarşı” [8] 2009-cu ildə baxılmış işdə ərizəçi və onun anası uzun müddət ərzində ərizəçinin əri tərəfindən həyat və sağlamlıq üçün təhlükəli zorakılığa məruz qalmışdılar. Dəfələrlə müvafiq orqana ölüm təhdidini haqda müraciət edilsə də hər dəfə onlar şikayəti geri götürməyə sövq və ya məcbur

edilmiş, nəticədə təqsirkar məsuliyyətdən yayına bilmişdi. Başqa iki epizodda prokurorlar sübut çatışmazlığını bəhanə edərək işi icraata götürməkdən imtina etmişdir. Bir epizod üzrə təqsirkarın ərizəçiyə və anasına yetirdiyi xəsarətlər ciddi olduğundan təqsirkara 3 aylıq həbs cəzası verilmiş, lakin 25 gün sonra həbsi cərimə ilə əvəz edərək onu sərbəst buraxmışdılar. İcraata alınan ikinci epizodda təqsirkar ərizəçiyə bıçaqla yetirdiyi yeddi xəsarətə görə sadəcə cərimə olunmuşdu. Nəhayət, 2002-ci ildə təqsirkarın etdiyi vəhşi zorakılıq ərizəçinin anasının faciəvi ölümünə səbəb oldu. Təqsirkar 15 illik cəzaya məhkum edilsə də, 2008-ci ildə azadlığa çıxmağa nail olmuşdu. Azadlığa çıxdıqdan dərhal sonra ərizəçini öldürmək hədələrini davam etdirmişdi. Yerli orqanlara müraciətlərin faydasız olduğunu görən ərizəçi Avropa Məhkəməsinə üz tutdu və yalnız bundan sonra hökumət ölüm təhdidlərinin dəf edilməsi üçün effektiv tədbir gördü.

Avropa Məhkəməsi Türkiyə hökumətinin Nahidə və onun anasına qarşı zorakılığın qarşısını almaq üçün ağlabatan tədbirlər görmədiyini qət etdi. Habelə ərizəçinin anasının qətli ilə bağlı istintaqın pozuntularla aparıldığı müəyyən edildi. Tədiq olundu ki, dövlət orqanları təqsirkarın davranışlarına son qoymaq üçün lazımi tədbirləri görməmiş və hətta onun davranışına müəyyən mənada dözümlülük nümayiş etdirmişlər. Məhkəmənin firkincə, bu cür passiv münasibət Türkiyədə məişət zorakılığının yayılmasına rəvac verir. Məhkəmə gender əsaslı zorakılığın Avropa

İnsan Hüquqları Konvensiyasına uyğun olaraq ayrı-seçkilik növü olduğunu ilk dəfə olaraq bu qərarında qət etmişdir.

Bu iş və qəbul edilmiş qərar İstanbul Konvensiyasının qəbul edilərək 2011-ci ilin mayında imzalanmaq üçün açılmasında xüsusi rol oynamışdır. Qadınlara qarşı zorakılıqla mübarizəyə dair ən əhatəli beynəlxalq müqavilə olmaqla bu günə qədər Avropa Şurasının 34 üzv dövləti tərəfindən ratifikasiya edilmiş və daha 12 ölkə, habelə Avropa İttifaqı tərəfindən imzalanmışdır. Üstəlik, Avropa məkanından kənar hüquqi müstəvildə bu Konvensiya mötəbər xarici hüquq mənbəyi kimi istinad edilməkdədir. Türkiyə 2012-ci ildə İstanbul Konvensiyasını imzalasa da təssüf ki, 2021-ci ildə geri çəkilməmişdir. Bununla belə, Türkiyə məhkəmələri analoji işlərdə Avropa Məhkəməsinin bəhs olunan işlə bağlı qərarına istinad edirlər.

Məsələn, 2022-ci ildə İzmirdə boşanmaq istəyən iki uşaq anası Hülya Şellavcı əri tərəfindən qətlə yetirilmişdi. Buna qədər o, dəfələrlə Daxili İşlər orqanlarına müraciət etmiş, qorunması üçün tədbir görülməsini xahiş etmişdi. Uzun müddət idi ki, İzmirdə Şellavcının yaxınlarının onun yaşamaq hüququnu qorumaq üçün tədbirlər görməməsi əsası ilə polisə qarşı mülki məhkəmə davası davam edirdi. Nəhayət, İzmir məhkəməsi Daxili İşlər Nazirliyinə qarşı iddianı qismən təmin etdi. Məhkəmə qərarında qeyd edirik ki, polis orqanları zorakılığa meyilli şübhəli şəxsə qarşı mövcud təhlükəni aradan qaldırmaq üçün bütün mümkün addımları atmalı idilər, ancaq bunu bacarmayıblar. Qərara əsasən, Türkiyə Daxili İşlər Nazirliyi Hülya Şellavcı-nın ailəsinə 2.5 milyon lirə (təxminən 78 min dollar) təminat ödəməli oldu [4].

“Həyatı təhdid altında olan fərdləri başqalarının cinayətkar əməllərindən qorumaq üçün bütün önləyici tədbirləri görmək dövlətin pozitiv öhdəliyidir” deyən İzmir məhkəməsi, öz qərarını Avropa Məhkəməsinin qeyd olunan qərarı ilə əsaslandırırmışdır.

“Branko Tomaşiç və başqaları Xorvatiyaya qarşı” [1] 2009-cu ildə baxılmış işdə qətl hadisəsinin qurbanları M.T. və onun azyaşlı qızı V.T.-nin təhlükəsizliyinin dövlət orqanları

tərəfindən təmin edilməməsi ilə bağlı şikayət araşdırıldı. M.T.-nin keçmiş həyat yoldaşı, psixi problemləri olan M.M. ailədaxili zorakılıq faktlarına görə məhkəmə qərarına əsasən məcburi psixiatrik müalicəyə cəlb edilməklə həbs cəzası almış, həbsdən çıxdıqdan qısa müddət sonra arvadını və qızını odlu silahla qətlə yetirərək özü də həmin silahla intihar etmişdi.

Araşdırmalarla müəyyən olundu ki, M.M. cəzasını çəkdiyi müddətdə həbsxana həkimi ilə cəmi beş dəfə və təyin olunmuş cəzanın icrası ilə bağlı olmayan digər xəstəlikləri üçün görüşmüşdü. Həbsdən əvvəl psixiatrlar xəbərdarlıq etmişdilər ki, müalicə olmadan həmin şəxsin eyni və ya oxşar cinayətləri yenidən törətmək ehtimalı yüksəkdir. Bununla belə, M.M. hər hansı psixiatrik və psixoterapevtik müalicə olmadan azadlığa buraxılmışdı.

M.T. və azyaşlı qızının qətlindən sonra onların qohumları müvafiq daxili instansiyalara şikayət etsələr də onların şikayətləri təmin edilmədi. Avropa Məhkəməsinə verillən şikayətdə ərizəçilər dövlət orqanlarını öz yaxınlarını müdafiə etməməkdə və onların ölümləri ilə bağlı halları araşdırmamaqda ittiham edirdilər.

Məhkəmə belə qənaətə gəldi ki, Xorvatiya hökuməti məhkum edilmiş şəxsin azad ediləcəyi halda M.T.-yə qarşı təkrarən zorakılıq etmək ehtimalını azaltmaq üçün adekvat tədbirlər görməyib, xüsusən, məhkumun həbs cəzası çəkdiyi müddətdə təyin edilmiş məcburi psixiatrik müalicənin düzgün şəkildə həyata keçirilməsini təmin edə bilməyib. Odur ki, hökumət ana və qızın yaşamaq hüququnun pozulmasına görə məsuliyyəti daşıyır.

Qərardan sonra Xorvatiyada məişət zorakılığı qurbanlarının effektiv müdafiəsini təmin etmək üçün kompleks tədbirlər görülməyə başlandı. 2011-ci ildə məişət zorakılığından qorunmaq üçün ilk beşillik milli strategiya işə salındı. 2013-cü ildə qüvvəyə minən yeni Cinayət Məcəlləsində məişət zorakılığına görə məhkum edilmiş şəxslər üçün xüsusi profilaktik tədbirlər müəyyən edildi ki, buraya habelə həbsdən azad edilmiş şəxslərə məcburi psixososial müalicə və profilaktik nəzarət daxildir. 2017-ci ildə başlayan ikinci beşillik strategiya qanunvericilik

bazasının gücləndirilməsi və əlaqədar qurumların fəaliyyətlərinin koordinasiyası üzrə tədbirlər planı müəyyən etdi. 2018-ci ildə qəbul olunan Probasiya haqda yeni qanun məhkum edilmiş şəxsin yenidən cinayət törətməsi riskini qiymətləndirmək üçün prosedurlar müəyyən etməklə qurbanların müdafiəsini daha da gücləndirmiş oldu. 2018-ci ildə habelə Avropa Şurasının Qadınlara qarşı zorakılığın və məişət zorakılığının qarşısının alınması və onunla mübarizə haqqında Konvensiya (İstanbul Konvensiyası) ratifikasiya edildi və Konvensiyanın həyata keçirilməsi üçün xeyli miqdarda maliyyə vəsaiti ayrıldı. 2020-ci ildə Cinayət Məcəlləsinə yeni dəyişiklik etməklə məişət zorakılığına görə cəzanın minimum həddi 1 il müəyyən edildi.

“Yeremiya Moldova Respublikasına qarşı” [3] işdə ərizəçi Liliya Yeremiyanın əri onu və iki qızını mütəmadi şiddətə məruz qoyduğuna görə yerli məhkəmə ər barəsində evə yaxınlaşmamaq əmri çıxarmışdı. Liliyanın əri polis zabiti idi. Bir dəfə Liliya küçədə gedərkən əri ona yaxınlaşıb təhqir etmiş və hədələmiş, bir neçə gün sonra isə əmri pozaraq zorla evə soxulmuş, Liliyanı və qızı Mariananı şifahi təhqir etmişdi. Liliya bu hadisələr barədə məlumat vermiş, lakin polis orqanı onu ifadəsini geri götürməsi üçün təzyiq etmişdi. Onu qorxutmuşdular ki, əri məhkum olunarsa işini itirəcək, bu da qızlarının gələcək perspektivlərinə mənfi təsir göstərəcək. Ertəsi gün ər yenidən evə gələrək Liliyanı döyüb və öldürməklə hədələmişdi. Bu epizoda görə prokurorluq cinayət işi başlamış, lakin ərin növbəti bir il ərzində yeni cinayət törətdəcəyi halda icraatın təzələnməsi şərti ilə işi bir il müddətinə dayandırmışdılar. Prokurorluq müvafiq sənəddə bu şəxsin ictimaiyyət üçün heç bir təhlükə yaratmadığını qeyd etmişdi.

Avropa Məhkəməsi Moldova hökumətinin Liliyanı qorumaq və onun iki qızının anaya qarşı zorakılıq şahidi olduqlarından psixoloji zərər çəkməsinin qarşısını almaq üçün təsirli tədbirlər görmədiyini qəet etdi. Hüquqmühafizə orqanlarının təcavüzkarın xeyrinə hərəkətləri ərizəçiyə qarşı zorakılığa və seksizmə haqq qazandırılması, Liliyanın bir qadın olaraq ayrı-seçkiliyə məruz qalması kimi qiymətləndirildi.

Moldova hökuməti İHAM-ın qərarına cavab olaraq Liliya və onun qızlarını effektiv müdafiə ilə təmin etdi. Ondan sonra yeni zorakılıq hadisələri ilə bağlı məlumat daxil olmamışdır. Hökumət ümumilikdə məişət zorakılığı ilə mübarizəyə yönəlmiş bir sıra tədbirlərə başladı. 2017-ci ildə Moldova İstanbul Konvensiyasını imzaladı.

Moldova məişət zorakılığı sahəsində qanunlara dəyişiklik edib. 2016-cı ildə qüvvəyə minən bu dəyişikliklər məişət zorakılığı qurbanlarına daha yaxşı dəstək və cinayət törətmiş şəxslərə qarşı daha sərt sanksiyalar, o cümlədən mühafizə orderinin pozulmasına görə cinayət cəzalarını əhatə edirdi. Moldova hakimyyəti hakimlər, prokurorlar və polislər üçün məişət zorakılığının qarşısının alınması ilə bağlı təlim kursları, habelə maarifləndirmə və ictimai məlumatlandırma kampaniyaları təşkil etmişdir. İlk irəliləyişlərə baxmayaraq, Moldovada məişət zorakılığı ilə bağlı sistemli problemlər hələ də tam aradan qaldırılmayıb və Avropa Şurası Nazirlər Komitəsi tərəfindən nəzarətdə saxlanılır. Ölkə hakimyyətinin yaxın vaxtlarda əlavə tədbirlər görəcəyi gözlənilir.

2. Qadınlara ayrı-seçkilikdən qorunması - 1985-ci ildən başlayaraq bir çox qərarlarda Məhkəmə gender bərabərliyini Konvensiyanın əsasını təşkil edən və Avropa Şurası üzvləri tərəfindən nail olunmalı əsas prinsiplərdən biri kimi vurğulayır. Lakin qadınlara qarşı məişət zorakılığına dair işlərdə Avropa Məhkəməsi Konvensiyanın 14-cü maddəsini son illərdə aktiv işə salmağa başlamışdır. Daha əvvəllər maddi normanı nəzərdə tutan maddənin pozulduğunu təsbit etməklə kifayətlənir, həmin maddənin 14-cü maddə ilə birgə nəzərdən keçirilməsi zəruri hesab edilmirdi. Bu da Məhkəmənin gender ayrı-seçkiliyi mövzusunda ehtiyatlı davranması, üzv-dövlətlərə geniş mülahizə azadlığı tanınması demək idi. Avropa Məhkəməsi yurisprudensiyasının təkamülçü inkişafının əsas xətlərindən biri dövlətlərin mülahizə azadlığının tədricən sıxışdırılmasıdır. Konkret istiqamətlər üzrə dövlətlərin pozitiv öhdəlikləri gücləndirilir və həmin istiqamət üzrə Avropa konsensusunun təşəkkül tapmasına dəstək olaraq Avropa Məhkəməsi də öz mövqeyini sərtləşdirir.

Qeyd edək ki, gender bərabərliyi insan hüquqları sahəsində nəzəriyyənin ən qəliz məsələsidir. Gender bərabərliyi ideyaları iki əsas konsepsiyadan (formal və məzmun) başlanğıc alan və onlar üzərindən çox sayda sub-konsepsiyalara haçalanan mürəkkəb görüşlər sistemi doğurmuşdur. Formal bərabərlik konsepsiyası gender baxımından neytral nizamın yaradılmasını nəzərdə tutur. Bu, başlıca olaraq hüquq sistemi vasitəsilə bərabərliyə nail oluna biləcəyinə müəyyən mənada idealistik inamdan irəli gəlir. Bu ideala görə, hər kəs qanun qarşısında bərabər olmalı, cinsi mənsubiyyətə görə hər hansı fərq qoyulmamalıdır.

Məzmunca bərabərlik konsepsiyası bu və digər cinsə mənsubiyyətin sosial patternlərini, rolları və sair xüsusiyyətləri nəzərə almaqla sosial institutların quruluş problemlərini aradan qaldırmaq və ya yumşaltmaq, bununla da daha ədalətli sosial nizamə nail olmağı hədəfləyir. Buna görə, müəlliflər bərabərliyin mümkün variantlarının məzmun həllini verməyə, onlara nail olmağın mexanizmlərini təklif etməyə səy göstərmişlər [11, s.55; 2, s.273; 10, s.275]. Beləliklə, məzmun konsepsiyası formal konsepsiyadan fərqli olaraq nəticələrlə deyil, səbəblərlə mübarizə aparmağı əsas hədəf alır.

Üzv ölkələrin şikayət olunan hərəkətlərinin və ya hərəkətsizliyinin Konvensiya hüququna uyğun olub-olmadığını yoxlayan bir instansiya olaraq Avropa məhkəməsi təbii ki, yalnız formal konsepsiyadan çıxış edə bilər və edir. Məzmun konsepsiyası – sosial islahatlar, ayrı-seçkiliyin kök səbəblərinin aradan qaldırılması yalnız üzv-ölkələrin öz söyləri ilə mümkündür. Avropa Məhkəməsinin bu gedişətdə rolu mövcud təmayülləri düzgün qiymətləndirməklə müsbət təmayülləri öz imkanları daxilində təşviq etmək ola bilər.

3. Roman qadınların reproduktiv sağlamlığının qorunması - Şərqi Avropa ölkələrində xüsusən narahatlıq doğuran problemlərdən biri roman (ənənəvi olaraq “qaraçı” adlanan xalqın nümayəndəsi) qadınların gizli şəkildə, aldatma və digər qanunsuz yollarla tibbi sterilizasiya edilməsidir. Konkret olaraq, bu xüsusda Slovakiyaya qarşı baxılmış işləri

xronoloji təhlil edərkən ilk işlərdə ərizəçilərin heç bir məlumatlandırma olmadan, qeysəriyyə əməliyyatı gedişində gizli şəkildə sterilizasiya edilməsi faktlarına rast gəlirik. Məsələn, “K.H. və başqaları Slovakiyaya qarşı” [5] 2009-cu ildə baxılmış iş səkkiz nəfərin gizli şəkildə sterilizasiya edilməsi ilə bağlıdır. Zərərçəkənlər sterilizasiya oldunduqlarını bilmədiklərindən, növbəti dəfə hamilə qala bilmək üçün uzun müddət müalicə olunmuşdular. Sterilizasiya olmalarından şübhələndikdə vəkilləri vasitəsilə xəstəxana arxivindən sənədlərin surətinin alınmasını istəmiş, lakin xəstəxana rəhbərliyi imtina etmişdi. Yalnız 2004-cü ildə Slovakiyada yeni Səhiyyə Aktı qəbul edildikdən sonra məhkəmə yolu ilə həmin sənədləri əldə etmək mümkün olmuşdu. Avropa Məhkəməsi Konvensiyanın 6 və 8-ci maddələrinin pozuntusunu tanıdı.

Maraqlı məqam budur ki, bu və digər işlərdə şikayətçilərin demək olar hamısı ikinci doğuş əməliyyatı zamanı sterilizasiya olunmuşlar. Onlar ilk doğuşu təbii şəkildə baş tutsa da, ikinci doğuş zamanı qeysəriyyə əməliyyatının zəruri olduğu bildirilmiş və əməliyyat zamanı reproduktiv orqandan məhrum edilmişlər. Bu işə müəyyən şərtlərlə planlı surətdə həyata keçirilən, roman azlığın çoxuşaqlıq yolu ilə arzu edilməz artımının qarşısını almaq olan siyasətdən xəbər verir. Əlbəttə Avropa Məhkəməsinin qərarlarında belə ifadələr yer almır, məsələ onsuz da aydındır.

“V.C. Slovakiyaya qarşı” [9] 2011-ci ildə baxılmış işin hallarına görə, 2000-ci ildə 20 yaşlı V.C. hamiləlik sancıları ilə xəstəxanaya aparılmış, ona doğuşun qeysəriyyə ilə edilməli olduğu bildirmiş, həmçinin izah edilmişdi ki, guya, yenidən hamilə qalması onun və dölnün ölümünə səbəb ola bilər, buna görə, elə indi sterilizasiya olunması tövsiyə olunur. Yarımhuş vəziyyətdə olan V.C. şifahi razılıq vermiş, ona oxuya bilmədiyi slovak dilində sənədlərə imza atdıraraq dərhal doğuş və eyni zamanda sterilizasiya əməliyyatını həyata keçirmişdilər. Ərizəçinin tibbi kitabçasında “roman mənşəli pasiyent” qeyd edilmişdi. Xəstəxanada olduğu müddətdə roman qadınlar üçün nəzərdə tutulan palataya yerləşdirilmiş və adi xəstələr üçün olan tualetlərdən istifadəyə icazə verilməmişdi.

Ərizəçi sterilizasiyanın zəruri olmadığını və Slovakiyada çox sayda roman qadınların məcburi sterilizasiyaya məruz qaldıqlarını öyrəndikdə şoka düşmüşdü. Onun fiziki və psixi sağlamlığı sürətlə pisləşmiş, ailəsi dağılmış və sonsuzluğuna imza atmış qadın olaraq öz icmasından təcrid edilmişdi.

Məhkəmə qərara aldı ki, Slovakiya hakimiyyəti ərizəçinin “avtonomluq və xəstə seçimi hüququna kobud etinasızlıq nümayiş etdirib”. Sterilizasiya proseduru tibbi baxımdan təcili zəruri olmamış və ərizəçi ona məlumatlı razılıq verməmişdir ki, bu da qəddar rəftar hesab olunur. Nəticədə ərizəçiyə 31 min avro təzminat ödəmənilməsi qət edildi. Bu qərar həm də onunla əlamətdardır ki, ilk dəfə olaraq, xəstəxanada ərizəçiyə qarşı davranışda Konvensiyanın 14-cü maddəsinin (Ayrı-seçkiliyin qadağan olunması) pozuntusu tanınmışdır.

“İ.G. və başqaları Slovakiyaya qarşı” [7] 2012-ci ildə baxılmış işdə üç ərizəçinin şikayətinə baxılmışdır. Ərizəçilərdən biri sterilizasiya olunmasından 3 il sonra xəbər tutmuşdu. Digər ikisi yaranmış şübhələrə görə daha tez müayinə olunaraq qəsdə uğradıqlarını bilmişdilər. Bundan başqa, ərizəçilərdən ikisi sterilizasiya olduqları zaman yetkinlik yaşına çatmamışdılar. 2003-cü ildən başlayaraq ərizəçilər Konstitusiya Məhkəməsi də daxil olmaqla Slovakiya məhkəmələrinə müraciət etmişdilər. Onlar həmçinin 2003-cü ildə başlanan cinayət prosesində zərərçəkmiş qismində çıxış ediblər. Zərərçəkənlərdən yalnız birinə yerli məhkəmənin qərarı ilə 1593 avro məbləğində təzminat ödənilmişdi. Avropa Məhkəməsi isə pozuntuların ciddiliyi fonunda bu məbləği adekvat hesab etməmişdir. Məhkəmənin mövqeyinə görə, qanuni qəyyumlarının məlumatlı razılığı olmadan aparılmış sterilizasiyalar həmin vaxt qüvvədə olan Slovakiya qanunlarını pozub. Bu isə onların Konvensiyanın 3-cü maddəsi ilə təmin edilən qeyri-insani və ləyaqəti alçaldan rəftara

məruz qalmamaq hüququnu pozmuşdur. Eyni zamanda, Slovakiya hökuməti əhalinin xüsusilə həssas qrupu olan roman qadınların reproduktiv hüquqlarının effektiv müdafiəsini təmin etmək üzrə Konvensiyanın 8-ci maddəsindən (Şəxsi həyata və ailə həyatına hörmət hüququ) irəli gələn pozitiv öhdəliyini pozmuşdur.

Slovakiyaya qarşı sterilizasiya mövzusunda sayca üçüncü olan bu işdə Məhkəmə ilk dəfə olaraq Konvensiyanın 3-cü maddəsinin prosessual aspektdə pozulduğunu tanımışdı. Yəni, Slovakiya hüquq-mühafizə orqanlarının apardığı araşdırmanın effektiv istintaq standartlarına cavab vermədiyini müəyyən etmişdi. Yekunda Konvensiyanın 3-cü və 8-ci maddələrinə əsasən Məhkəmə Slovakiya hökumətini ərizəçilərə müvafiq olaraq 28 500 və 27 000 avro məbləğində kompensasiya, üstəlik məhkəmə xərclərini ödəməyə məhkum etdi.

Slovakiyaya qarşı sterilizasiya ilə bağlı işlərin İHAM-da icraatda olduğu illərdə ölkədə roman qadınların qanunsuz sterilizasiyası və seqreqasiyası ilə bağlı vəziyyəti araşdırmaq üçün ekspert qrupu yaradılmış və onları təklifləri əsasında 2004-cü il tarixli Səhiyyə Aktı qəbul edilmişdi. Aktda tibbi müdaxilə üçün məlumatlı razılıq məsələsi beynəlxalq insan hüquqları standartlarına, o cümlədən Avropa Şurasının İnsan Hüquqları və Biotibb Konvensiyasına uyğunlaşdırıldı. Habelə, Avropa Şurasının İnsan Hüquqları üzrə Komissarının 2011-ci ildə verdiyi hesabatından sonra Səhiyyə Aktına edilən dəyişikliklər roman dilində yazılı razılıq blanklarının təmin olunmasını məcburi etdi.

2021-ci ildə Avropa Şurasının İnsan Hüquqları üzrə Komissarı Slovakiyanın Baş nazirinə məcburi sterilizasiya qurbanı olan qadınlara təzminat almaq hüququ da daxil olmaqla kompensasiya hüququ verilməsinə dair çağırış etmişdir.

Ədəbiyyat siyahısı

1. Branko Tomašić and Others v. Croatia. Application no. 46598/06. [Electron resourses]: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=002-1695>
2. Constitutions and Gender / ed. by H. Irving. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2017. P. 273.
3. Eremia v. the Republic of Moldova. Application no. 3564/11. [Electron resourses]: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=002-7540>
4. Hülya Şellavcı Davası. [Elektron resurs]: <https://www.izmirbarosu.org.tr/HaberDetay/3678/hulya-sellavci-davasinda-emsal-karar>
5. K.H. and Others v. Slovakia (application no. 32881/04). [Electron resourses]: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-92418>
6. İstanbul konvensiyası. [Electron resourses]: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention>
7. I.G. and Others v. Slovakia (application no.15966/04). [Electron resourses]:
8. Opuz v. Turkey. Application no. 33401/02. [Electron resourses]: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-92945>
9. V.C. v. Slovakia (application no. 18968/07). [Electron resourses]: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-107364>
10. Wesson M. Contested Concepts: Equality and Dignity in the Case-Law of the Canadian Supreme Court and South African Constitutional Court // Constitutional Topography: Values and Constitutions / ed. by A. Sajo, R. Uitz. The Hague: Eleven International Publishing, 2010. - pp. 271–298.
11. Фредман С. Возвращаясь к вопросу о содержательном равенстве // Сравнительное конституционное обозрение. 2017. № 1 (116). - с. 37-63.

ON THE ACTIVITY OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS IN THE FIELD OF THE PROTECTION OF WOMEN'S RIGHTS

SAADAT NOVRUZOVA

Philosophy doctor of Laws

SUMMARY

This article presents some cases considered by the European Court of Human Rights concerning women's rights. They are grouped into three categories. The measures taken by the respondent states in connection with the decisions on these cases are summarized. Since the discussed problems are also relevant for our country, the professional community of Azerbaijan, as a member of the Council of Europe, should follow the development trends of European law related to women's rights and draw appropriate conclusions.

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ'NİN KADIN HAKLARININ KORUNMASI ALANINDAKİ FAALİYETLERİ HAKKINDA

SAADAT NOVRUZOVA

Hukuk Felsefesi Doktoru

ÖZET

Bu makalede Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin kadın haklarına ilişkin değerlendirdiği bazı davalar sunulmaktadır. Üç kategoriye ayrılırlar. Davalı devletler tarafından bu davalara ilişkin kararlarla bağlantılı olarak alınan önlemler özetlenmiştir. Tartışılan sorunlar ülkemizi de ilgilendirdiğinden, Avrupa Konseyi üyesi olan Azerbaycan'ın meslek camiası, Avrupa hukukunun kadın haklarına ilişkin gelişme eğilimlerini takip etmeli ve uygun sonuçlara varmalıdır.